

Abonamentul:

Pe un an C 1'50.
Un număr 16 fil.—
Insertiunile se
primesc pe lângă
un preț modest.—
Telefon: Nr. 35.

Românul Târnăvean

Administrația și
Redacția:Strada
Elizabeta Nr. 30,
unde sunt a se
adresă toate
scrisorile.—
Manuscrisele nu
se înapoiază.

== Apare lunar, afară de lunile de vară. ==

Cătră cefitori.

De mult să simte în aceste părți lipsa unui organ de publicitate local. Prin editarea acestei foi, care va apărea lunar, se încearcă delăturarea lipsei măcar în parte.

Poporul român din comitatul Târnavei-mici a început o luptă pentru asigurarea existenței sale și pentru validitatea sa politică, națională, culturală și economică. Lupta aceasta trebuie dusă cu cinste și cu sorți de izbândă. Deci avem trebuință de arme potrivite. Astfel de arme potrivite constituționale și legale sunt o organizație sănătoasă politică și socială, câștigarea cunoștințelor despre tot ce are influință asupra mersului vieții noastre naționale. Avem mare trebuință de cunoștințe de drept public, administrativ și privat, precum și de cunoașterea evenimentelor, cari să petrec în jurul nostru. Sunt multe căi pentru dobândirea acestor condițiuni de luptă, dintre cari mai ducătoare la scop este pressa.

Foaia noastră și dacă apare mai rar în urma puterilor materiale modeste, de cari dispunem, și amăsurat trebuințelor noastre, poate face servicii de neprețuit.

Sunt chestiuni de interes local, cari nu pot fi tractate sistematic în coloanele foilor noastre mari, cum sunt „Românul”, „Gazeta Transilvaniei”, „Libertatea”, și cari publicate din când în când întâmplător, n'au efectul dorit.

Și-a pus de scop deci foaia aceasta de a să ocupă cu toate mișcările publice și de interes românesc din acest ținut. Va servi cu îndrumări, informațiuni și instrucțiuni în toate chestiunile, cari ne interesează mai de aproape. Va arăta pornirile dușmănoase ale contrarilor noștri politici. Eschizând personalitățile, va privi toate chestiunile din punctul de vedere al binelui comun. *Va stăruî în deosebi mult pentru educarea poporului nostru în chestiuni de drept public, administrativ și privat și pentru organizarea lui în privința politică și socială.*

Fiindcă prin editarea acestei foi să face numai o încercare modestă, s'a fixat și timpul apariției ei deocamdată pentru anul 1913. Cunoscându-se părerile tuturor, precum și sprijinul material, la care să angajează publicul românesc din comitat, pentru viitor să va putea lua și altă deciziune.

Văzând numărul mare de abonați, cari la primul cuvânt chemător s'au grăbit a să înșiră sub steagul acestei foi, avem nădejdi bune pentru realizarea scopului indicat. De va da bunul Dumnezeu să se înfăptuească o parte cât de neînsemnată din ținta, ce o urmărim cu această foaie, și să contribuim în măsură ori cât de mică la înaintarea poporului român din acest ținut — n'am existat înzădar.

»Românul Târnăvean«.

Un nou proiect de lege despre alegerea deputaților dietali.

Din anul 1905 încoace a treia oară încearcă guvernul unghuresc rezolvarea chestiunii, care dominează toate luptele politice din țara aceasta de câteva decenii încoace. Este vorba de reformarea legii electorale de până acum. Legea actuală (art. de lege XXXIII. din anul 1874) o cunoaștem prea bine cu toții. Am avut prilej indeajuns să facem experiențele cele mai triste cu ea. Mai ales noi românii am avut parte de o practică electorală ne mai pomenită în lumea cultă și civilizată, abstragând dela aceea, că legea s'a făcut împotriva validității politice a poporului român.

Noi românii din comitatul Târnavei mici, asemenea am avut ocaziune la ultimele alegeri de a cunoaște cum să practică legea electorală față de români. Dispozițiunile mașterii ale legii actuale esplică numărul mic al alegătorilor, pe cari îi avem. Pe când după numărul locuitorilor, fiind românii în majoritate în comitat, ar trebui să avem din cei 2286 alegători actuali mai mult de jumătate, avem numai 591, ceea ce corăspunde la 25%.

Proiectul nou de lege, prezentat în camera deputaților prin ministrul de interne Lukács, desi mărește cu 800000 numărul alegătorilor, raportul din comitat nu suferă așa zicând nici o schimbare. E adevărat, că numărul alegătorilor din comitat să urcă dela 2286 la 7004, precum și numărul alegătorilor români dela 591 la 1854, dară ridicarea aceasta înseamnă în total o îmbunătățire numai de 1%, încât proporția de 25% să urcă la 26.

Fiind chestiunea reformei electorale pentru noi românii de mare interes, avem să ne ocupăm cu ea mai pe larg în numerii viitori.

FOIȚĂ.

Târnavelor...

Cântați muncite ape iară
Povestea vremilor bătrâne,
Când spada vrăjbilor păgâne
Vărsat-a sânge 'n astă țară...

Când codrii clocoteau pe munte
Pătrunși de-un simț de 'nviforare.
Când focuri tremurau în zare,
La poala stâncilor cărunte...

Când vrut-am și noi resbunare
Și pui de lei plecau să sfarme
Puhoiul hordelor barbare...

Când stă întelenită gliea
Și plugul preschimbat în arme
Păzeă și legea și moșia...

Aurel Man.

Prima luptă comitatenză a românilor din comitatul Târnavei mici.

De Dr. Romul Boila.

Eră în anul 1861. Dela evenimentele din 1848—1849 au trecut 12 ani de guvernare absolutistică. Se fac primele încercări pentru un aranjament constituțional. Să numesc comiți supremi pentru comitate cu însărcinarea de a pune în funcțiune organismul comitatens. Pentru comitatul Cetate de baltă, cum săt numea pe atunci comitatul nostru, se denumește de comite suprem contele Bethlen Farkas, care convoacă pe toți fruntașii comitatului la o adunare în Diciosănmărtin pe 22 Aprilie și următoarele zile.

Românii, cari pără la anul 1848 au fost cu desăvârșire scoși din cadrele organismului de stat, comitatez și comunal, au prima ocaziune de a lua parte în vieța publică. Deviza reinvierii vieții constituționale este egala îndrăptărire a tuturor popoarelor, dreptate și libertate pentru toți.

Conduși de cele mai frumoase nădejdi pentru un viitor al neamului românesc s'au prezentat și cei câțiva români din comitatul nostru în frunte cu Ioan Oros (Russu) și Baziliu Bianu la adunarea din 22 Aprilie 1861. Amar s'au înșelet însă cu toții în așteptările lor. Contele Bethlen

Farkas și consoții lui nemeși maghiari din comitat n'au voit să înțeleagă vremurile schimbate și s'au nizuț din toate puterile la susținerea dominațiunii lor. Comite suprem propune și aderenții lui primesc constituirea unei congregațiuni permanente constătătoare din 260 membrii ordinari, dintre cari numai 48 sunt români și anume: Baziliu Bianu, Ioan Bogdan, Lepindea, Gligor Bughi, Glogoveț, Ioan Danc, Biia, Dumitru Dănilă, Vaidacuta, Gligor Denghel, Micăsasa, Ioan Doftor, Pocea-mediașului, Vasilie Drăguș, Cerghidul-mare, Petru Dolcoș, Bobohalma, Petru Hanc. Subpădure, George Ivan, Boziaș, Ioan Ignat Roman pap, Ioan Copăcean, Valeasasului, Ioa Crișan, Blăjel, Vasilica Cucui, Cetatea de baltă, Ioan Kupas, Hetur, Ioan Linan, Ioan Mafteu, Căpălna, Ștefan Moldovan, Căpălna, Nicolae Moldovan, Ioan Nistor, Giuluș, Ioan Oros, Vidraseu, Vaslie Pop, Giuluș, Ioan Pop, Selcud, Nicolae Pop, Vasilie Preda, Popa Lica Deag, Simion Popa, Pocea, Ioan Popa, Vidraseu, Ioan Popoviciu, Șonfalău, Dumitru Plăcintar, Bobohalma, Ioan Prussu Bachnea, Samoila Rațiu, Ioan Roman, Ernea, George Rad, Nadeș, Ioan Șerban, Ugra, Alexandru Șerban, Ugra, Ilie Șerban, Chesler, Vaslie Șeuleen, Cucerdea, Iacon Stupariu, Pănade, Iosif Șterca Șuluțiu, George Tămaș, Deag, Vasilie Tarnu, Tăuni, Gavrilă Vallia, Lăscud, Ioan Vallia, Lăscud, Todor Sederiaș, Șoimușul român,

Un atentat mișelesc împotriva limbei române.

N'avem cuvinte destul de potrivite, cu cari să înfierăm după merit atentatul mișelesc a senatului și comitetului orașenesc din orașul Diciosânmărtin.

Trăiește încă în amintirea tuturor decurgerea măiestoasă a serbărilor culturale de astăvară, aranjate din prilejul adunării generale a despărțământului Diciosânmărtin al Asociațiunii, în sediul acestui despărțământ. Orașul Sânmărtin a primit atunci pe un moment o înfățișare adevărat românească. S'au sălășluit o zi în el 3000 de țărani și multe sute de inteligenți români, cari prin graiul dulce și portul frumos românesc au vrăjit înaintea ochilor noștri un tablou înălțător de putere de viață românească.

Așa se vede, că manifestațiunile aceste frumoase ale sufletului românesc au trezit șovinismul conducătorilor acestui oraș, cari nu conțenesc a spune și susține cu un cinizm revoltător, că orașul Diciosânmărtin este oraș ungiuresc, nesocotind faptul, că românii formează o foarte însemnată parte a locuitorilor lui. Căci ce au gândit patrioții noștri patentăți? Nici mai mult, nici mai puțin, au purces pentru înăbușirea manifestațiunilor străine de sufletul lor la o operație radicală, necugetându-se la drepturi câștigate, la dreptate, la libertăți publice, la umanism, la cinste și la omenie. Senatul orașenesc a propus și comitetul a primit în ședința sa, ținută în 26 Ianuarie 1913 un statut despre aranjarea producțiunilor și petrecerilor, în cari ascuns în penultimii §§. să dispune, că în orașul Diciosânmărtin *nu să mai pot ține decât numai producțiuni, petreceri și alte conveniri sociale publice ungiurești, avizurile și anunțurile pot fi numai ungiurești, iar învitarile nu-i iertat să se trimită în altă limbă decât cea maghiară.* Împotriva acestei ne mai pomenite prostii și infamii și-a ridicat cuvântul Dl. Dr. R. Boila, membru în comitetul orașenesc, anunțând totodată recurs.

În numărul nostru viitor vom aduce amănunte asupra acestui caz ciudat.

Vasilie Socol Selcud, și 32 membrii onorari, dintre cari 3 sunt români și anume: Cipariu, canonic, Augustin Ladai, Alexandru Șterca Șuluțiu, metropolit. Se alege un vicecomite, un protonotar, un fisc și un subnotar comitatenz în calitate interimelă, dintre cari numai subnotarul este român.

În numele membrilor români Ioan Oros (Russu), care a fost ales de subnotar și și-a dat dimisia, ridică protest energic în contra acestei volnicii; se cere alegerea unei congregațiuni pe bază legală, în care numărul membrilor români să fie egal cu cel maghiar; cere să se facă în timpul cel mai scurt o aranjare pe baza egalității naționale, iar și până atunci congregațiunea aleasă să fie întregită cu atâția membrii români ca să nu stăie nimic egalitatea. Cere ca atât congregațiunea aceasta, cât și funcționarii să funcționeze până la o aranjare legală interimal.

Adunarea răspunde evaziv la propunerea lui Ioan Oros. Ședința se ridică și se amână pe ziua următoare.

Românii văzându-se desconsiderați și neîncredințați peste măsură să decid pentru o luptă energetică și bărbătească. Se consfătuiesc și ca rezultat decid înaintarea unei declarațiuni în scris.

Imediat după redeschiderea ședinței din 23 Aprilie, se ridică Ioan Oros (Russu) și în numele membrilor români prezenți cetește declarațiunea, care rămâne pentru totdeauna un document de gândire înaltă patriotică și românească. Acest document de însemnată istorică pentru luptele noastre din comitat merită să fie redat în întregime.

(Va urmă).

Cereți administrație comunală în limba română!

Gânditua-ți frați români de prin comitatul nostru, că aveți drept de a pretinde unde sunteți în majoritate români, ca toate *protocoalele comunei să se conducă românește, precum și toată administrația să se întâmple în limba română.*

Iată cum dispune §. 20 art. de lege XXIV. din anul 1868: »Adunările comunale ele își aleg limba protocolului și a administrației lor. Protocolul este a se conduce și în limba, în care dorește a cincia parte a membrilor comitetului cu vot decisiv.« Legea aceasta este în vigoare. Avem tot dreptul și chiar datorica de a pretinde executarea ei.

Luăți pildă dela bravii români din comuna Sâncel, cari deja de mai bine de un an să luptă pentru câștigarea dreptului de a se administra românește. Li-se fac pedeci nenumărate, dară izbânda finală va fi a lor.

Suntem datori nouă înșine cu cinstea, care trebuie s'o dăm limbii noastre! Limba noastră înainte de orice limbă în lume! Pentru limba noastră să aducem orice jertfă! Pentru limba noastră să fim gata a ne jertfi chiar și viața.

Am avea nespuse de mare bucurie, dacă deja în numărul viitor am putea înregistra vre-o știre despre începutul unei asemenea mișcări pentru drepturile limbii noastre.

Alegerea alegătorilor după fumuri.

În primele zile ale luni Martie să începe rectificarea anuală a listei alegătorilor de deputați. Cu 14 zile înainte de a începe procedura aceasta, adevărat pe la mijlocul luni Faur, trebuie să se facă în toate comunele mari și mici din comitat alegerea alegătorilor după fumuri. Puțini se vor fi ocupat cu chestiunea aceasta până acum și puțin să vor fi interesat de modul cum s'au săvârșit până acum aceste alegeri. Abstrăgând dela împrejurarea aceea că termenul legal indicat mai sus nu să ține așa zicând nici când din partea autorităților locale, acele alegeri să fac în cea mai mare taină, în cele mai multe cazuri ele câștigă forma hotărâtă unei denumiri în loc de alegere. Pe când ele au să decurgă pe lângă cea mai mare publicitate ca și o alegere de jude comunal (birău). *Intocmai aceia, cari au drept de a alege pe judele comunal au dreptul de a alege și pe alegătorul după fumuri.*

Alegătorul după fumuri s'ar putea numi și alegător de deputat, de oarece conform legii, în comunele, unde sunt sub 100 fumuri să alege unul, iar în comunele cu cel puțin sau mai mult de 100 fumuri să alege 2 bărbați, cari trec în lista alegătorilor de deputați a respectivei comune de unde sunt și au dreptul de un vot pentru alegerea de deputat.

Ziua alegerii trebuie să se facă cunoscută în sat după modalitatea obicinuită în comună (prin tobă, prin strigare etc.) cu cel puțin 3 zile înainte de alegere.

Prezidentul alegerii este pretorul sau substitutul său și în caz când ambii sunt împedecați un substitut delegat de vicecomite.

Alegerea ține dela 9 ore a. m., până la 4 ore p. m.

Alegătorii pot pune 4 bărbați de încredere, pe cari trebuie să-i însinue prezidentului la începutul alegerii.

Alegerea să face prin sedule. Și anume pe o hârtie să însemnă numele candidatului, pe care o predă alegătorul comunal prezidentului.

Sedulele predate să numără imediat după 4 ore p. m. publice în fața bărbaților de încredere. După ce s'a constatat rezultatul, acela să publice prin prezidentul imediat la fața locului.

În contra nelegiuirilor să poate face plângere în timp de 10 zile înaintându-se la antistia comunală.

Ales poate fi acela, care a trecut de 24 ani și e maiorean.

Este evident, că alegerile aceste au însemnatate deosebită pentru noi români. Cunoaștem bine dispozițiunile legii de alegere care pune pentru Ardeal așa sumă mare de dare ca cenț, încât din comunele românești abia 4—5 sunt alegători. Între astfel de împrejurări e de mare interes, că în fiecare comună cu majoritate românească cel unul, sau doi alegători după fumuri să fie români. *Astfel cu ușurință am putea spori numărul alegătorilor români cu cel puțin 100, fiind românii în majoritate mai în toate comunele din comitat.*

Atragem deci atențiunea tuturor românilor de bine din acest comitat, ca să fie cu mare băgare de seamă, să ia parte cu toată hotărârea la alegerea alegătorilor după fumuri. Interesați-vă, întrebați dela notarul comunal când va fi alegerea, pregătiți alegătorii, grijii ca să se țină legile în decursul alegerii. Căci nu se poate, ca să nu învingem, dacă suntem harnici. Puneți oameni de încredere de candidați, nu de aceia pe cari îi pun notarii, ca apoi la alegere să zică, că ei țin cu puterea, nu cu poporul, că pe ei ia pus notarul! Folișiți-vă de drepturile, pe cari le aveți, ca să meritați și mai multe!

Împărțirea administrativă a comitatului nostru.

Legea despre municipii (art. de lege XXI. 1886) lasă în competența comitatelor împărțirea lor administrativă. Nu poate fi fără interes pentru noi, ca să cunoaștem împărțirea administrativă a comitatului nostru, care s'a săvârșit prin statutul organic votat în ședința congregațiunii ținută în 14 Octomvrie 1893. Întreg comitatul să împărțește în patru cercuri pretoriale cu sediile, Diciosânmărtin, Ibașfalău, Hususău și Ernūt. Sunt două orașe cu magistrat regulat: Ibașfalău și mai nou Diciosânmărtin. Iară comunele să împărțesc astfel: de pretura Diciosânmărtinului să țin: Abuș, Adămuș, Boian, Blăjel, Bazna, Bernadea, Băgaciu, Bachnea, Bozias, Cuștelnic, Dâmbău, Deag, Căpâlna-de-sus, Hărănglab, Hiorifaia, Craifalău, Cetatea-de-baltă, Lepindea, Șaroșul-unguresc, Mica, Pocea, Daia, Săuas, Soca, Șomfalău, Suplac, Ganfalău și Velt, de pretura Ibașfalăului se țin: Balăușer, Boiu, Cicmandru, Dârlos, Domald, Agrașteu, Filitelnic, Gogan, Varolia, Giacăș, Hetur, Hundorf, Chendu-mic, Seleușul-mic, Coroi, Coroiu-sânmărtin, Cund, Curciu, Măghieruș, Chondul-mare, Jacul-român, Lasleul-român, Șoimușul-românesc, Pipea, Șard, Alma-săsașcă, Ernea, Nadeșul-săsesc, Sânoiana, Laslăul-săsesc, Senereuș, Șmig, Zagăr, Idiciu, V.-Odiheiu, Ormeniș; de pretura Hususăului să țin: Căpâlna-inferioară, Sânmiclăuș, Sântămărie, Bălcaciu, Feisa, Glogoveț, Hususău, Tăuni, Crăciunelul-român, Chesler, Proștița, Iclod, Lodroman, Lunca, Biia, Micăsasa, Proștea-mare, Făget, Pănadea, Petrifalân, Spini, Veseuș, Șona, Valea-sasului, Sâncel, Tătărlău și Jidveiu, iar de pretura Iernutului se țin: Bobohalma, Beșinău, Bord, Cipău, Deag, Subpădure, Giuluș, Chirileu, Sântpaul, Chinciuș, Cerghizel, Tirimia-mică, Lăscud, Cerghidul-mare, Tirimia-mare, Cucerdea-românească, Șeulia-română, Iernut, Futac, Sălcud, Ugra, Vaidacuta, Vidraseu și Tirimia-nouă.

Lupta românilor Sânceleni pentru administrație co- munală românească.

Abia mai este comună românească nu numai în cemitatul nostru, dară în toate părțile locuite de români, în care românii să poarte o luptă atât de insuflețită pentru validitatea noastră politică națională cum se poartă în Sâncel. Ne aducem aminte cu toții de cei 32 agitatori români sânceleni, cari au șezut pe banca acuzaților dela tribunalul din Ibașfalău, pentru cântarea imnului nostru național «Deșteaptă-te române.» Trăește încă viu în memoria noastră grămada de pedepse dictate de pretorul din Hususău, pentru fapte neînsemnate, cari le-au sărit în nasul fibrărilor unguri în urma purtării brave a Sâncelenilor la alegerea de deputat din anul 1910.

Acești români treziți la conștiință adevărat națională, cer acuma administrație comunală românească, după ce au primit de cinste pază jendarmarească permanentă.

Încă în anul 1911 a adus comitetul comun al o hotărâre unanimă, conform căreia pretinde conducerea românească a protocolului și administrație în limba română. În potriua acestei hotărâri unanime a avut cutezanța a apelă notarul comun al aducând de motiv o greșală, care s'a făcut la aducerea hotărârii, și anume, că nu s'a anunțat acest obiect cu 30 zile înainte de adunare. Congregația comitatenză în loc să-l tragă în cercetare disciplinară pe notarul, pentru că să opune voinții constituționale a locuitorilor din comună, a admis recursul lui și a ordonat, ca cererea românilor din chestiune să fie pusă la ordinea de zi după toată regula. Ceeace sa și întâmplat după aproape un an. S'a decis din nou cu unanimitate ca și prima oară. Notarul patriot iară s'a opus, a recurat din nou pe motivul, că în statutul organic al Sâncelului nu este amintire de aceea, că protocoalele să pot conduce și românește și administrația să poate face și românește.

Congregația din 30 Decemvrie 1912, despre a cărei decurs s'a scris prin ziare, în loc să pună sub acuză disciplinară pe acest notar uitat de sine și în loc să-l deștepte, că legea dă tot dreptul românilor sânceleni și față de dispozițiunea legală orice dispoziție comunală e nulă, a acceptat din nou grija patriotică a notarului și a nimic hotărârea comunei a doua oară.

În potriua acestei proceduri dușmănoase nouă românilor, să va apelă la guvern.

Alfa.

Cursuri de analfabeți.

Astăzi nu mai există român știutor sau neștiutor de carte, care să nu poată aprecia în deajuns însemnătatea scrisului și cetitului. Cunoștința scrisului și cetitului are influința sa asupra tuturor manifestațiilor vieții omenești. Nu este cuget și nu este fapt omenesc, pe care să nu-l influențeze cunoștința scrisului și cetitului. Și câte sunt foloasele ei? Scrisul și cetitul stă în strânsă legătură cu cultura omului și a unui popor, stă în strânsă legătură cu bogăția sufletească și de avere a popoarelor. Multe s'ar putea spune despre folosul scrisului și cetitului.

Între împrejurările noastre politice cunoștința scrisului și cetitului câștigă însemnătate potențată prin faptul, că ea să pune de bază la câștigarea drepturilor publice. Astfel proiectele de reformă electorală făcute în timpul din urmă din partea guvernelor ungurești să basează pe scris și cetit. Și precum să poate prevedea reforma electorală pe baza aceasta să va infăptui. Deci avem o datorință plină de răspundere, ca să răspândim în timpul cel mai scurt între românii cei neștiutori de carte măiestria scrisului și cetitului ca astfel să câștigăm cât de mulți alegători. Foaia aceasta să va folosi de toate ocaziunile, ca să arete însemnătatea acestei chestiuni, precum și mișcărilor, cari stau în strânsă legătura cu ea.

Lupta românilor din comuna Boiu pentru conservarea școlii și culturii lor.

O sentință senzațională a judecătoriei
administrative.

Românii din comuna Boiu, care afară de vre-o câțiva servitori unguri este o comună curat românească, au din timpuri străvechi școală greco-orientală confesională corespunzătoare tuturor cerințelor prescrise. Ce eră mai firesc, ca molocul maghiarizării să-și întindă ghiarele asupra acestei instituțiuni voinde să o nimiccească. S'a înființat încă în anul 1908 o școală de stat pentru acei câțiva servitorși și tot odată a fost înduplecat comitetul comun al să voteze 5% arunc comun al pentru susținerea ei.

Poporul blând și bun din acea comună în frunte cu harnicul preot Ioanovicu s'a revoltat peste măsură pentru volnicia aceasta și au decis pentru o luptă bărbătească. Înainte de toate au hotărît, că susțin școala confesională cu orice jertfă. Au purces apoi la luminarea poporului arătând primejdia mare ce urmează din cercetarea școlii de stat. Pe urmă s'au adresat către avocatul Dr. Morariu din Ibașfalău, care le-a fost într'ajutor cu plăcere fără a cere vre-o remunerație. Pornirea aceasta nobilă și-a avut rezultatul ei neașteptat și chiar senzațional.

S'a făcut o rugare comună, în care s'a cerut ștergerea aruncului de 5% fiindcă singuraticilor români gr.-orientali, contribuie la susținerea școlii confesionale cu o sumă care întrece suma de 5% a dării de stat. Comuna a dat loc cererii. Impotriva acestei hotărâri la îndemnul administrației a însinuat recurs unul dintre servitorii de ungur, la ce comisiunea administrativă compusă exclusiv din »patrioți probați și patențați« a nimic hotărârea comunei. Românii neîndreptățiți au înaintat plângere împotriva acestei deciziuni, la judecătoria administrativă, care a adus o sentință senzațională. Sentința poartă nrul 6332/1911 K. sz. și primește punctul de vedere a românilor, deobligând comuna să restituiască cele 5% dare de școală din 1908 începând, care face suma de 500 cor. Totodată enunță principiul, că *acolo unde să susține o școală confesională corespunzătoare cerințelor legale nu numai la susținerea școlii comunale, dară nici la susținerea școlii de stat nu sunt datori a contribui susținătorii*

școlii confesionale dacă suma cu care contribuie la susținerea școlii lor ajunge mărimea de 5% a dării de stat.

Văzând românii din Boiu primejdia, care a amenințat focularul lor cultural, au înaintat și o altă rugare la comună în care a cerut votarea alor 5% arunc comun al în favorul școlii confesionale gr.-or. Comitetul comun al a încuviințat cererea aceasta, a nimic-o însă hotărârea comisiunii administrative patriotice a comitatului nostru. Impotriva hotărârii acesteia s'a înaintat recurs la ministru, a cărui rezultat încă nu să cunoaște.

În timpul acestei situațiuni încordate din comuna Boiu administrația lucră din resputeri la ademenirea românilor de acolo ca să nu contribuie cu nimic la susținerea școlii confesionale având școală de stat. *Fiindcă unii români s'au lăsat seduși și deneagă orice plătire, prin ce tac un păcat național, îi facem atenți, că sunt datori, demnității proprii și a neamului lor, ca să susțină școala lor românească cu orice jertfă.*

Corespondentul.

Din despărțământul Diciosân- mărtin al Asociațiunii.

O rugare.

Sunt rugați toți dnii prezenți ai agenturilor, precum și dnii preoți, cari au primit coale pentru înscrierea de membrii ajutători pe anul 1913 să binevoiască a le retrimite în timpul cel mai scurt, pe lângă indicarea rezultatului.

Tot odată sunt rugați cu toții ca să binevoiască a mă aviză despre demersurile făcute pentru aranjarea cursurilor de analfabeți.

Dnii prezenți a agenturilor sunt rugați, ca să facă raport despre activitatea agenturilor din anul 1912.

Cărturarii, cari doresc în interesul înaintării noastre, să țină prelegeri populare, sunt rugați să anunțe subscribului această intenție a Dlor.

Cu toată stima

Dr. Romul Boilă m. p.
directorul despărțământului.

Dreptate ungurească.

I. J. A. vințeler din Soca acuză la judecătoria cercuală din Diciosân-mărtin pe contesa H. P., din Soca pentru cuvintele »impertinentule, porcule, tu mi-ai aprins casa«. Acuzata recunoaște în parte, martorii dovedesc prin jurământ tot. Judecătoria condamnă contesa. Tribunalul din Ibașfalău o achită, pentru că vorbele n'au fost rostite »chiar fără bază«. Incolo nici o dovadă sau afirmațiune măcar că J. A. ar fi dat foc vre-unei case.

II. S. F. lucrător la fabrica de spirt din Dsân-mărtin este numit »hoț și tâlhar« din partea conducătorului fabricii H. K. (fabrica e a marelui proprietar P. S. din Dsân-mărtin). Face acuza la judecătoria din Dsân-mărtin. Să adeverește acuza prin jurământul marturilor. Acuzatul se pedepsește. Tribunalul din Ibașfală il scapă pe conducător zicând, că are drept de-a să folosi de asemenea cuvinte.

III. O. D. servitor la curtea contelui B. K. din Dsântmărtin este lovit cu o bătă în cap de ispanul curții N. K. Il acuză. Acuza să dovedește perfect. Judecătoria condamnă. Tribunalul din Ibașfalău îl absoalvă pe acuzat zicând, a că avut drept ispanul de al lovi în cap pe servitor.

(Fără comentariu).

Să sprijinim comerțul și industria română din comitat!

În anii din urmă să arată un interes deosebit din partea românilor din comitatul nostru pentru comerț și meserii. Mai ales în orașul Diciosănmărtin să sporește din zi în zi numărul comercianților și meseriașilor români. Ceeace eră de necrezut înainte de asta cu vre-o câțiva ani, astăzi este fapt împlinit. Vezi firme românești de comercianți și meseriași români prin orașul Diciosănmărtin. Cine cunoaște șovinismul și intoleranța locuitorilor acestui oraș va înțelege ce jertfă aduc comerțului și meseriașii noștri afirmându-se cu toată hotărârea de români.

Ar fi de dorit, ca publicul românesc din Diciosănmărtin și jur să dea tot sprijinul posibil acestor comercianți și meseriași. Să punem la o parte orice considerațiune și să cumpărăm numai dela comercianți și meseriași români.

Biserici nouă.

Inregistrăm cu plăcere ridicarea alor două biserici nouă pe teritoriul comitatului nostru: în comunele Suplac și Poucea.

Fiecare biserică nouă, privind jertfa mare materială cu care este împreună clădirea ei astăzi, arată, pe lângă dragostea și credința oamenilor către Dumnezeu, și hărnicia lor. Și mai pe sus trebuie să fim cu recunoștință și trebuie să aducem laudă bravilor români din cele două comune, dacă cunoaștem starea lor mizeră materială. În comuna Poucea nu este preot, e numai filie, în matre nu a fost preot mult timp, deci cu atât mai mare laudă să cuvine harnicilor români de acolo. În comuna Suplac este un preot zelos Nicolae Boeriu, care a lucrat neconținut, sfătuind și convingând pe poporenii săi, până ce truda a dat roade.

Dorim ca rugăciunile harnicilor români, din cele două comune, rostite în noul locaș al Domnului să aflu ascultare.

Pelagra.

Moto: Feriți-vă a mânca mămăligă din cucuruz necopt sau mucigăit, dacă doriți să nu căpătați înfiorătoare boală pelagra.

Este una din boalele cele mai înspăimântătoare ce a bătut în toate timpurile și la toate popoarele, și care să naște din mâncarea cucuruzului stricat, necopt.

La noi această boală este cam de vre-o 300 ani, odată cu venirea cucuruzului. După cum știm cu toții, ploile anului acesta au fost mult mai abundante ca în alți ani — din care cauză nici porumbul (cucuruzul) nu s'au putut coace în deajuns; de aci apoi și numărul pelagrosilor va crește fără îndoială.

*

Pelagra se poate cunoaște prin aceea, că pielea și mai ales *dosul mânei* este cuprins

de un fel de *roșală*, *sbârcitură* și un fel de *cojală a pielei*; a doua *turburări din partea tubului digestiv* și a treia *turburări nervoase*.

La unii buzele și gura le sunt roșii și cu usturime, limba crepată și roșie, au constipație sau diaree, amețală, greață, greutate în cap; întunecarea vederii, scăderea auzului, dureri și spasm în mușchi, îngroșarea pielii dosului mâinilor și la picioare. În *mania pelagroasă* bolnavul e trist, posomorit și tâmpit. Iar din posomoreală pot trece foarte lesne la furie și sinucidere. Acești nenorociți adese din cauza focului mare, ce-i arde în stomac își găsesc sfârșitul în puțuri, lacuri, fântâni sau cine știe ce apă, adese sunt cuprinși de nebunie pelagroasă, când pot comite crimele cele mai mari fără a fi rezonabili, mai ales că maniacul pelagros nu mai are judecată nici voință, memoria e pierdută, cugetarea și voința îi sunt strânse, *e un om pierdut* pentru el, familia lui, cât și mai ales pentru societate.

Pelagra de regulă izbucnește primăvara, odată cu căldura, când omul începe a asuda. Nu pare a fi contagioasă, după cum pretind unii. Nu se transmite prin ereditate, decât că copiii ieșiți din părinți pelagrosi sunt foarte nesănătoși, slabi, predispuși la boale și mai ales la pelagră. E mai deasă și frecventă acolo unde se cultivă porumb mai mult.

Căldura și lumina au cea mai mare putere asupra izbucnirii pelagrei în timpul primăverii

*

Lecuirea pelagrosului nu se poate face dacă va continua a trăi tot cu porumb sau făină de porumb. Cel mai bun lucru ar fi ca acestor bolnavi să li-se recomande schimbarea cu desăvârșire a regimului de a se nutri cu făină de porumb (cucuruz), sau dacă nu trimiterea într'un spital.

Lucrul cel mai cu minte în cazuri de morb să se ceară sfatul vre-unui medic.

*

În anul acesta tot porumbul a fost necopt, deci numai Dumnezeu știe la ce ne putem aștepta. Să ne ridicăm cu mic și mare tineri și bătrâni și să ne pazim pe cât se poate de marea nenorocire ce ne așteaptă mâncând făina de cucuruz necopt bine și neuscat bine. Să ne uscăm pe cât e posibil cucuruzul ce-l ducem la moară pentru măcinat, fie în cuptorul de pâne pe jumătate ars și umplut cu tuie de cucuruz, fie pe podul casei, fie prin coșuri și espus aerului.

Lucrul cel mai bun ar fi să ne ferim cât să poate a mânca mămăligă din făina cucuruzului anului acesta — să ne folosim mai mult de pâne, cartofi sau picioici, pâne de grâu, cartofi, fasole, linte, mazere și mai ales să ne folosim de lapte, oue și carne, ca unele ce sunt mai nutritoare pentru corp. Să ne ferim de a mânca în anul acesta cucuruz și astfel vom fi scutiți de cel mai înfricoșat morb — de pelagra.

Dr. Vasile Hâncu.

Personale.

Nou jude român. Dl George Repede, subjude la judecătoria cercuală din Dsântmărtin a fost promovat de jude.

Urările noastre de bine!

Noi advocați români. Dnii Dr. Marcian Căluțiu și Dr. Emil Breda au deschis cancelarie advocațială în orașul Diciosănmărtin. Felicitările noastre!

Târguri de țară în luna Faur și la începutul lunii Martie, pe teritoriul comitatului Târnavei mici și în localitățile învecinate sunt:

1 Faur Proștea mare. 3 Faur Cetatea de baltă. 5 Faur Bachnea, Nadășul săsesc. 11 Faur Ațel. 13 Faur Mediaș. 22 Faur Kiskend. 1 Martie Diciosănmărtin. 2 Martie Bălăușer. 3 Martie Ernut.

Redacționale.

O rugare către colaboratori. Suntem rugați toți colaboratorii noștri, ca pe viitor să trimită de cu bună vreme publicațiunile lor, ca să nu sufere întârziere apariția regulată a foii.

*

Mulțămită. Pentru felicitările nemărate primite dela prietini noștri din prilejul editării acestei foi, exprimăm pe calea aceasta mulțămitele noastre cele mai sincere.

Redacția

„Românului Târnavean”.

Aviz cetitorilor!

Numărul prim al foii „Românului Târnavean” s'a trimis la toți românii știutori de carte din comitatul nostru, a căror adresă ne-a fost cunoscută. Viitorii numeri se vor trimite numai acelor, cari o abonează. Condițiile abonamentului sunt scrise în fruntea foii.

Administrația

„Românului Târnavean”.

Redactor responsabil: **Alexandru Petrasiu**.

Insertiuni.

Atelier de încălțăminte

de primul rang, unde se execută toate comanda în timpul cel mai scurt. Prețuri moderate. Reparație din material bun. Încălțăminte gata. Serviciu prompt.

Cu stimă:

Alexandru Macarie,
măestru pantofar.

Mare asortiment de:

Ștofă, Postav, Barchet, Pichet, Tenis, Zefir, Pânsă, Dehlen, Creton, Dantelă, Ciorapi, Batiste, Pălării, Gulere, Mangete, Plapome, Năfrâmi, Bumbac, Arniciu, etc. etc.

Se pot cumpăra cu prețurile cele mai ieftine la:

„Iulius Anca”
Diciosănmărtin.

Automobil de închiriat

la

Dănilă Boila, în Diciosănmărtin, tot acolo se pot căpăta mărfuri de fier, delicată, băcănie, porțelan, sticlării, coloniale și vâpsăli.

Magazină de petroliu.